

Guía Docente

Guía Docente				
Datos Identificativos				2022/23
Asignatura (*)	Planificación do proceso de ensino/aprendizaxe da actividade física e do deporte		Código	620G01035
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	1º cuatrimestre	Cuarto	Obrigatoria	6
Idioma	CastelánGalego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Educación Física e Deportiva			
Coordinación	Carrera Lopez, Celso Carlos	Correo electrónico	celso.carrera@udc.es	
Profesorado	Carrera Lopez, Celso Carlos	Correo electrónico	celso.carrera@udc.es	
Web	campusvirtual.udc.es/moodle/			

Descrición xeral	<p>Esta materia está incluída no MÓDULO 5 (Ensinado da educación física e o deporte). No devandito módulo, atópanse as MATERIAS que teñen unha vinculación directa co Ensino da Educación Física, como é o caso de "Ensinado da actividade física e o deporte", "Actividades no medio natural" e "Actividade física e deporte adaptado"</p> <p>Dende un punto de vista xeral, e centrándonos no campo educativo, a materia de Planificación do Proceso de E/A debe ser o vehículo que dote, ao futuro profesional da actividade física, dos recursos necesarios para poder afrontar con garantías de éxito o proceso de ensino/aprendizaxe da educación física e os deportes en todos os seus campos de actuación. Este labor, nunha perspectiva histórica, estivo vinculado directamente co concepto e as teorías da didáctica. Actualmente, o concepto de didáctica ha ido evolucionando desde concepcións máis tradicionalistas, nas que tiñan maior presenza os métodos de ensino, cara a tendencias máis actualizadas, nas que se vincula máis co concepto de currículo.</p> <p>O concepto de currículo, do mesmo xeito que o de didáctica tomado na súa acepción máis ampla, incide sobre o papel do profesorado nas tarefas de deseño, posta en práctica e revisión da praxe educativa, así como dos materiais curriculares e medios didácticos empregados. Desde esta perspectiva, podemos dicir que ambo-os dous conceptos están relacionados coa análise dos elementos que interveñen nos procesos de ensino/aprendizaxe propostos polo profesorado, co obxecto de optimizalos e ter maiores garantías de éxito na consecución das intencións educativas que se perseguen na práctica. É neste último aspecto no que cobra maior relevancia se cabe o concepto de currículo, xa que actualmente tense máis en conta nos procesos de ensino/aprendizaxe "a quen se ensina" e "para qué se ensina" (intencións educativas), que "qué ensínase" e "cómo ensínase", que eran a preocupación principal das tendencias didácticas máis clásicas. O anteriormente exposto non quere dicir que se deixen de lado as preocupacións anteriores sobre os estudos de ensino/aprendizaxe, senón que se teñen máis en conta as necesidades de formación e educación dos discentes que a optimización dos procesos seguidos.</p> <p>A formulación exposta anteriormente adquire maior relevancia no actual contexto educativo, xa que nos achamos inmersos nun proceso de reforma educativa, no que o obxectivo principal é o de mellorar a calidade educativa, proceso iniciado coa aplicación da L.O.G.S.E. e o seu posterior desenvolvemento; coa aprobación da L.O.C.E., e o seu desenvolvemento posta en práctica parcialmente; coa promulgación L.O.E., marco de referencia da educación formal ata o curso 2013-14; e coa posta en práctica no derradeiro curso académico, a L.O.M.C.E. (Lei Orgánica 8/2013 para a Mellora da Calidade Educativa), derogada o 29/12/2020 pola L.O.M.L.O.E., actualmente en vixencia e pendente do seu desenvolvemento normativo. Todas as leis inciden directamente sobre o actual panorama educativo, introducindo importantes novidades conceptuais sobre os procesos de ensino/aprendizaxe, que á súa vez modifican a propia praxe educativa, modificación que se estende tanto a nivel da educación formal como da educación non formal.</p> <p>En definitiva, a finalidade da materia Planificación do Proceso de Ensino/ Aprendizaxe será: dotar as futuras Graduadas-os en CC. da Actividade Física e do Deporte das competencias (coñecementos, capacidades e instrumentos) necesarios para poder intervir no ámbito educativo da educación física e das actividades físicas e deportivas, dando respostas adecuadas ás necesidades dos seu alumnado, seguindo criterios de calidade e eficacia ao afrontar a práctica profesional, tanto a nivel do ensino formal como non formal.</p> <p>Como norma, a materia impartirase en castelán, independentemente de que a atención individualizada realícese no idioma preferente de cada estudante. Así mesmo, os traballos e documentos de avaliación da materia poderanse presentar nos idiomas establecidos na presente guía docente.</p>
-------------------------	---

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título
A4	Coñecer e comprender as bases que aporta a educación física á formación das persoas.
A5	Fomentar a convivencia, estimulando e poñendo en valor a capacidade de constancia, esforzo e disciplina dos participantes nas actividades de educación física e deportiva.

A6	Deseñar e ordenar estratexias e espazos de aprendizaxe que respondan á diversidade social (sexo, xénero, idade, discapacidade, culturas?) e ao respecto dos dereitos que conforman os valores que aporta a educación física e deportiva á formación integral dos cidadáns.
A7	Promover e avaliar a formación de hábitos de actividade física e deporte ao longo do ciclo vital, considerando que a idade, o xénero ou a discapacidade son variables que necesitan da intervención consciente para favorecer a igualdade de oportunidades.
A8	Deseñar, desenvolver, e avaliar os procesos de ensino ? aprendizaxe, relativos á actividade física e o deporte, con atención e titorización segundo as características individuais e contextuais das persoas (xénero, idade, discapacidade, culturas, etc.).
A9	Elaborar propostas curriculares para as distintas etapas no marco institucional dun centro educativo, desenvolvendo os elementos da programación didáctica da área de E. Física, con arranxo á lexislación vixente e ao proxecto educativo de centro.
A10	Coñecer os distintos niveis da lexislación educativa e aplicar os fundamentos básicos que promove en canto á Planificación e Programación Didáctica da Educación Física nas etapas educativas.
A11	Posuír o conxunto de habilidades ou competencias docentes que faciliten o proceso de ensino-aprendizaxe na aula de educación física.
A12	Avaliar e elaborar instrumentos de recollida de datos que atendan aos aprendizaxes do alumno, ao proceso de ensino en sí e á función del docente.
A13	Identificar as principais tarefas do profesor de educación física dentro e fóra da aula, resaltando as que fan referencia á súa labor tutorial, orientadora e departamental.
A14	Deseñar, planificar, avaliar técnico-cientificamente e desenvolver programas de exercicios orientados á prevención, a reeducación, a recuperación e readaptación funcional nos diferentes ámbitos de intervención: educativo, deportivo e de calidade de vida, considerando, cando fose necesario as diferenzas por idade, xénero, ou discapacidade.
A16	Deseñar, programar e desenvolver actividades esenciais da motricidade humana: o xogo, a danza e a expresión corporal, o exercicio e as actividades no medio natural, no ámbito educativo, recreativo e da actividade física e saúde, promovendo a igualdade de dereitos e oportunidades e evitando a exclusión en función do xénero e a discapacidade.
A17	Programar e desenvolver actividades físico-deportivas no medio natural, no contexto educativo e recreativo, favorecendo a participación á que todos teñen dereito e evitando a invisibilidade por razóns de xénero ou discapacidade.
B1	Coñecer e posuír a metodoloxía e estratexia necesaria para a aprendizaxe nas ciencias da actividade física e do deporte.
B2	Resolver problemas de forma eficaz e eficiente no ámbito das ciencias da actividade física e do deporte.
B3	Traballar nos diferentes contextos da actividade física e o deporte, de forma autónoma e con iniciativa, aplicando o pensamento crítico, lóxico e creativo.
B4	Trabajar de forma colaboradora, desenvolvendo habilidades, de liderado, relación interpersoal e traballo en equipo.
B5	Comportarse con ética e responsabilidade social como cidadán.
B6	Dinamizar grupos nos diferentes ámbitos do exercicio profesional.
B7	Xestionar a información.
B8	Desenvolver hábitos de excelencia e calidade nos diferentes ámbitos do exercicio profesional.
B10	Saber aplicar as tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B11	Desenvolver competencias para a adaptación a novas situacións e resolución de problemas, e para a aprendizaxe autónoma.
B12	Coñecer os principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional e actuar de acordo con eles.
B13	Coñecer e aplicar metodoloxías de investigación que faciliten a análise, a reflexión e cambio da súa práctica profesional, posibilitando a súa formación permanente.
B14	Comprender e aplicar a lexislación vixente relativa ao marco das actividades físicas e deportivas nos distintos ámbitos: educación, deporte, xestión, lecer e saúde.
B15	Comprender e saber utilizar as importantes posibilidades que a educación física e o deporte teñen para xerar hábitos sociais e valores democráticos (coeducación de xéneros, respecto á diversidade social e cultural, cooperación, competición respectuosa, compromiso co contorno?).
B16	Dominar habilidades de comunicación verbal e non verbal necesarias no contexto da actividade física e o deporte.
B17	Promover e avaliar actividades de ampliación curricular, referentes á creación de hábitos autónomos de actividade física e deporte.
B18	Comprometerse e involucrarse socialmente coa súa profesión e en concreto, coa situación actual da actividade física e o deporte na educación formal; coa xestión do centro educativo; cos seus compañeiros (traballo cooperativo) e con aqueles aos que educa.
B19	Exercer a profesión con responsabilidade, respecto e compromiso.

B20	Coñecer, reflexionar e adquirir hábitos e destrezas para a aprendizaxe autónoma e o traballo en equipo a partir das prácticas externas en algún dos principais ámbitos de integración laboral, en relación ás competencias adquiridas no grao que se verán reflectidas no traballo fin de grao.
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral coma escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.
C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C4	Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.
C6	Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrontarse.
C7	Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.
C8	Valorar a importancia que ten a investigación, a innovación e o desenvolvemento tecnolóxico no avance socioeconómico e cultural da sociedade.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
	Identificar as principais fases de formación da profesión de docente, e desenvolver, na medida do posible, estratexias para potenciar as habilidades ou competencias docentes con respecto á formación docente e os obxectivos e contidos do programa, co obxecto de vincular a súa futura actuación profesional con criterios de calidade educativa.	A4 A8 A11 A13	B1 B2 B4 B5 B6 B8 B10 B11 B14 B15 B16 B18 B19 B20
Identificar os distintos niveis do actual sistema educativo propostos nas Leis Educativas, as súas características fundamentais e, sobre todo, os aspectos máis relevantes que inciden na perspectiva da intervención didáctica.	A4 A8 A9 A10 A11 A13 A17	B4 B7 B8 B11 B12 B14 B16 B18 B19 B20	C1 C3 C4 C7
Coñecer e comprender a teoría do currículo, as súas diferentes dimensións ideolóxico-teórico-prácticas e a súa aplicación práctica ao actual proceso educativo promovido pola lexislación educativa.	A4 A7 A8 A9 A10 A11	B3 B5 B14 B15 B16 B18	C1 C3 C4 C7

Coñecer os fundamentos básicos da Planificación e Programación Didáctica da Educación Física, incidindo sobre todo nos que promove a lexislación educativa en canto ás diferentes etapas educativas en que se estrutura, incidindo prioritariamente na Educación Secundaria.	A4 A7 A8 A9 A10 A11	B3 B5 B14 B15 B16 B18	C1 C3 C4 C7
Elaborar unha proposta curricular para unha etapa determinada no marco institucional dun centro educativo "tipo", desenvolvendo un ou varios elementos da Programación didáctica da área de E. Física, respectando os factores determinantes e condicionantes dun proxecto curricular de centro.	A4 A5 A7 A8 A9 A10 A11 A12 A14 A16 A17	B1 B2 B4 B5 B7 B10 B12 B14 B15 B16 B17 B19	C1 C3 C4 C6 C7 C8
Conceptualizar, identificar e saber aplicar as habilidades docentes encamiñadas á consecución dunha práctica de "calidade" no ensino, relacionándoas coas fases do proceso de E/A e especialmente cos estilos de ensino.	A4 A6 A7 A8 A11 A12 A13 A16 A17	B1 B2 B4 B5 B7 B8 B10 B11 B12 B13 B14 B15 B16 B18 B19	C1 C3 C4 C6 C7 C8
Elaborar propostas e modelos de Avaliación e Control para os diferentes elementos do proceso didáctico, baseándose nunha análise sistemática da praxe enfocada cara á calidade docente , e tendo en conta as formulacións educativas propostos a nivel lexislativo.	A4 A7 A8 A9 A10 A11 A12 A14 A17	B1 B4 B5 B7 B8 B10 B12 B13 B14 B15 B16 B17 B18 B19	C1 C3 C4 C6 C8

Explicar cales son e como funcionan os diferentes niveis organizativos que configuran un centro educativo, incidindo prioritariamente nos aspectos concernentes aos departamentos didácticos e as súas propostas de actividades, tanto docentes, como complementarias e extraescolares.	A4	B1	C1
	A8	B2	C3
	A10	B4	C4
	A13	B5	C7
		B6	
		B7	
		B8	
		B11	
		B12	
		B14	
		B15	
		B16	
		B18	
		B19	

Contidos	
Temas	Subtemas
Bloque I: O Curriculum e o Proceso de Ensino/Aprendizaxe da Educación Física e do Deporte	<p>Tema 1: O proceso de formación do Profesor de Educación Física e do Deporte</p> <p>Tema 2: O Curriculum.</p> <p>Tema 3: Características Básicas do Sistema Educativo.</p> <p>Tema 4: Deseño Curricular da E.Física no Marco da Educación Formal, tanto a nivel Estatal como Autonómico.</p> <p>Tema 5: Desenvolvemento Curricular: Planificación e Programación do Ensino na E. Física escolar, e na actitude física e o deporte.</p> <p>Tema 6: A Unidade Didáctica.</p>
Bloque II: Observación, Análise e Avaliación do ensino da Educación Física e do Deporte	<p>Tema 7: A Avaliación na E. Física e nas actividades físicas e o deporte.</p> <p>Tema 8: Identificación de habilidades docentes: Observación e análise do Ensino na E. Física como instrumento de mellora da práctica e a súa avaliación nas distintas fases do proceso de E/A. Estilos de ensino e habilidades do docente.</p>
Bloque III: Tarefas Docentes	Tema 9: Estrutura funcional dos Centros Docentes: Regulamento Orgánico de Centro, NOF e a práctica educativa.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Sesión maxistral	A4 A7 A9 A10 B1 B7 B10 B12 B13 B14 B15 B17 B18 C3 C4 C6 C7 C8	30	64	94

Aprendizaxe colaborativa	A5 A6 A8 A9 A11 A12 A13 A14 A16 A17 B1 B2 B4 B5 B6 B7 B10 B11 B12 B14 B16 B18 B19 B20 C1 C3 C4	6	12	18
Discusión dirixida	A5 A6 A8 A11 A13 B2 B4 B5 B6 B7 B10 B11 B12 B16 B18 B19 B20 C1 C3 C4 C6 C7	3	3	6
Presentación oral	A9 B1 B2 B4 B5 B7 B8 B10 B11 B12 B16 C1 C3 C4 C6	4	8	12
Traballos tutelados	A6 A8 A9 A10 A11 A12 A16 A17 B1 B3 B4 B5 B6 B10 B12 B14 B16 B18 B20 C1 C3 C4 C6 C8	4	10	14
Proba mixta	A4 A10 A13 B7 B14 B16 C1	2	0	2
Atención personalizada		4	0	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución dalgunhas preguntas dirixidas aos estudantes, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe.
Aprendizaxe colaborativa	Realización de actividades de ensino-aprendizaxe guiadas de forma presencial e/ou apoiados con Tics., que se organizan en pequenos grupos de alumnos/as que traballan de forma conxunta na resolución de tarefas asignadas polo profesor, para optimizar o seu propio aprendizaxe e o doutros membros do grupo.
Discusión dirixida	Realizaranse grupos reducidos de traballo nos que se desenvolverán de forma autónoma por parte dos alumnos/as aspectos básicos do tema, discutiránse en pequeno grupo seguindo as pautas marcadas no guion do tema de discusión, e con posterioridade elaborárase un documento por escrito cos aspectos principais e as súas conclusións. Será obxecto de AVALIACIÓN tanto a discusión/presentación realizada como o documento elaborado. Poderase contemplar no apartado de avaliación como traballo voluntario, sempre e cando realícese na súa totalidade.
Presentación oral	Exposición oral, con utilización dos Tics., sobre traballos elaborados por parte dos alumnos de forma individual ou colaborativa.
Traballos tutelados	Traballo elaborado en pequeno grupo consistente na realización dun ou varios elementos dunha programación didáctica, enmarcada nunha Programación Didáctica de E. FÍSICA para unha etapa educativa determinada. Este traballo e a súa presentación/defensa terá carácter de obrigatorio, e computará a efectos de avaliación e de cualificación final do alumnado.
Proba mixta	Constará da realización dun exame final na 1ª oportunidade de Xuño e, no seu caso, na 2ª oportunidade de Xullo, composto dunha parte conceptual, en 1ª oportunidade tipo test e en 2ª pregunta curta, e outra de preguntas de desenvolvemento ou aplicativas da materia, sendo indispensable superar cada unha das partes nun 50% para a obtención do aprobado.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición

Presentación oral	<p>Seguimento da realización de traballos tutelados e de revisión sobre os temas da materia, así como a presentación e discusión pública dos máis relevantes.</p> <p>Realizaranse titorías persoalizadas, ou en pequeno grupo, de seguimento da materia e sobre as posibles dificultades xurdidas no desenvolvemento das tarefas e traballos da mesma. Estas titorías realizaránse prioritariamente de xeito presencial, pero, en caso de necesidade ou continxencia, realizaránse vía Teams, complementándose coa utilización da plataforma Campus Virtual e o correo electrónico</p> <p>Cando un alumno/a teña dificultades para o seguimento do curso, e polo tanto na avaliación, por ter matrícula parcial ou outras situacións, se valorará por ambas partes a mellor maneira para adaptar as accións que se levarán a cabo, sen xerar disfuncións coas formulacións xerais nos diferentes apartados da presente Guía Docente.</p>
-------------------	--

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	A6 A8 A9 A10 A11 A12 A16 A17 B1 B3 B4 B5 B6 B10 B12 B14 B16 B18 B20 C1 C3 C4 C6 C8	<p>Este apartado constará de:</p> <p>A: Elaboración dun traballo obrigatorio, individual ou grupal, consistente na realización dun ou varios elementos dunha programación didáctica, enmarcada nun PROXECTO CURRICULAR de CENTRO para unha etapa educativa determinada, segundo o guion achegado polo profesor, publicado en moodle, e que en todo caso desenvolverase nas sesións prácticas de pequeno/mediano grupo. Poderase presentar de forma práctica na aula, podendo utilizar as TIC, e este proceso formará parte da avaliación do propio traballo, no caso de non levarse a cabo a defensa nas sesións ordinarias, poderase realizar nuha sesión específica unha vez rematadas as mesmas, de xeito presencial ou vía teams.</p> <p>B: Realización de traballos voluntarios, individuais ou en grupos reducidos sobre temas de interese elixidos polo propio alumnado, previa consulta co profesor da súa temática e estrutura. (Este último apartado será de execución voluntaria e complementarase coa asistencia e participación nas actividades de "Discusión Dirigida" desenvolvidas na aula, podendo supor un complemento equivalente a un 10% sobre a cualificación final obtida nos apartados obrigatorios)</p>	40
Proba mixta	A4 A10 A13 B7 B14 B16 C1	<p>Constará da realización dun exame final na 1ª oportunidade de Xuño e, no seu caso, na 2ª oportunidade de Xullo, composto dunha parte conceptual, en 1ª oportunidade tipo test e en 2ª pregunta curta, e outra de preguntas de desenvolvemento ou aplicativas da materia, sendo indispensable superar cada unha das partes nun 50% para a obtención do aprobado.</p>	60

Observacións avaliación

Será obrigatorio asistir ás clases, polo menos ao 65% das sesións interactivas, pequeno/mediano grupo, para poder superar a materia, no caso de non cumprir os criterios de asistencia por razóns xustificadas, a criterio do profesor, poderase suplir a mesma coa elaboración dun traballo complementario sobre a temática desenvolvida nas devanditas sesións. Para aprobar a materia será necesario superar cada un dos apartados obrigatorios contemplados na Avaliación, considerándose como NON PRESENTADO a aqueles alumnos/ as que non se presenten ao exame final na data prevista no calendario oficial da Facultade e que non presenten o traballo obrigatorio. Tanto o exame como o resto de documentos de avaliación estarán no idioma de impartición da materia, se se desexa noutro idioma deberase solicitar para a súa preparación, polo menos, unha semana antes da data de realización do mesmo. No caso de non levarse a cabo as probas de avaliación de xeito presencial realizaránse nas plataformas institucionais ou recoñecidas pola UDC. Cando un alumno/a teña dificultades para o seguimento do curso, e polo tanto na avaliación, por ter matrícula parcial ou outras situacións, se valorará por ambas partes a mellor maneira para adaptar as accións que se levarán a cabo, sen xerar disfuncións coas formulacións xerais nos diferentes apartados da presente Guía Docente. Na segunda oportunidade, e na convocatoria adiantada de decembro, respectaranse as partes aprobadas durante o curso en primeira oportunidade, debéndose realizar soamente as partes pendentes. En convocatorias de cursos sucesivos, teranse que realizar a totalidade dos requisitos de avaliación contemplados na guía docente oficial aprobado polo departamento para ese curso académico. Poderanse conservar, previa solicitude por escrito por parte do alumno/a e valoración e autorización por parte do profesor, aqueles apartados do proceso de avaliación vencellados con criterios prácticos e/ou de presencialidad xa realizados e avaliados positivamente en cursos anteriores, a condición de que coincidan en temática e requisitos de realización cos solicitados no curso académico actual (requirirán en todo caso coñecemento previo e autorización expresa por parte do profesor da materia). A realización fraudulenta das probas ou actividades de avaliación implicará directamente a cualificación de suspenso '0' na materia na convocatoria correspondente, invalidando así calquera cualificación obtida en todas as actividades de avaliación de cara a convocatoria extraordinaria

Ademais,

segundo a Lei de Convivencia

Universitaria (BOE núm. 48, do 25 de febreiro de 2022), a fraude académica, considérase falta moi grave, podendo implicar expulsión de 2 a 3 anos da universidade constando no expediente académico ata o seu total cumprimento; así como, a perda de dereitos de matrícula parcial durante un curso ou semestre académico (art. 14). Enténdese por fraude académica calquera comportamento premeditado tendente a falsear os resultados dun exame ou traballo, propio ou alleo, realizado como requisito para superar unha materia ou acreditar o rendemento académico (art. 11).

Bibliografía básica

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA Neste apartado expónse as fontes documentais básicas para o seguimento da materia, que será complementada en cada tema coa súa bibliografía específica e documentos on-line presentados no inicio de cada apartado da materia. Anguera, M.T. (1988). Observación en la Escuela (colección biblioteca del maestro). Graó. Barcelona. Antunez, S. y otros (1992). Del proyecto educativo a la programación de aula. Graó. Barcelona. Arnold, J.P. (1991). Ed. física movimiento y currículum. Morata. Madrid. Barberá Albalat, V.(1989). Proyecto educativo. Plan anual de centro. Escuela Española, Madrid. Blázquez, D. (1990). Evaluar en educación física. INDE. Barcelona. Blázquez, D. (2016). Diez competencias docentes para ser mejor profesor de Educación Física. INDE. Barcelona. Blázquez, D. (director) (2016). Métodos de enseñanza en Educación Física. INDE. Barcelona. Blázquez, D. (2017). Cómo Evaluar bien en educación física. INDE. Barcelona. Blázquez, D. y Sebastiani, M.E. (editores) (2009). Enseñar por competencias en Educación Física. Barcelona. INDE. Cano, E. (2005). Cómo mejorar las competencias de los docentes. Barcelona. Graó. Carbonel, J. (1990). La reforma a la clara. Jaime Carbonel. Ed. Popular. Carreiro da Costa, F. (1995). O suceso pedagógico em educação física. Edições FMH. Lisboa. Carreiro da Costa, F. (1996). Formação de professores em Educação Física: Concepções, investigação, prática. Edições FMH. Lisboa. Casamayor, G. (coord.) (2007). Los trucos del formador: arte, oficio y experiencia. Barcelona. Graó. Castejón, F.J. (1996). Evaluación de programas en E. Física. Gymnos. Madrid. Clerc, F. (1995). Débuter dans l'enseignement. Hachette. Paris. Coll C. (1991). Psicología y currículum. Paidós (obligatorio) Coll, C. y otros (1992). Los contenidos en la reforma. Santillana. Madrid. Contreras, O. (1998). Didáctica de la E. Física: un enfoque constructivista. INDE. Barcelona. Contreras, O. R. y Cuevas, R. (coords.) (2011). Las competencias básicas desde la Educación Física. Barcelona. INDE. Contreras, O. R. y Cuevas, R. (coords.) (2017). El aprendizaje basado en proyectos en Educación Física. Barcelona. INDE. Del Valle, S y García, M.J. (2007). Cómo programar en educación física paso a paso. Barcelona. INDE. Delgado Noguera, M.A. (1991). Los estilos de enseñanza en la E. Física: propuesta para una reforma de la enseñanza. Universidad de granada, ICE. Granada. Delgado Noguera, M.A. (1997). Formación y actualización del profesorado de E. Física y del entrenador deportivo. Wanceulen E. Sevilla. Devís, J. y Peiró, C. (1992). Nuevas perspectivas curriculares en ed. física: la salud y los juegos modificados. INDE publicaciones. Barcelona. Díaz Lucea, J. (1994). El currículum de la educación física en la reforma educativa. INDE publicaciones. Barcelona. Díaz, Jordi. (2005). La evaluación formativa como instrumento de aprendizaje en Educación Física. Barcelona. INDE. Elliot, J. (1990). La investigación acción en educación. Morata. Madrid. Escamilla, A. Y Lagares, A.R. (2006). La LOE: Perspectiva Pedagógica e Histórica. Barcelona. Graó. Estebaranz García, A. (1999). Didáctica e innovación curricular. (Serie manuales Universitarios) U. de Sevilla. Sevilla. Florence, J. (1991). Tareas significativas en educación física escolar. INDE. Barcelona. Florence, J.; Brunelle, J. y Carlier, G. (2000). Enseñar educación física en Secundaria. INDE. Barcelona. Galera, A. D. (2001). Manual de didáctica de la educación física II, Una perspectiva constructivista moderada: Funciones de Programación. Paidós: E. Física. Barcelona. García, L.M. y Gutiérrez, D. (2016). Aprendiendo a enseñar deporte. INDE. Barcelona. García Ruso, H. Mª (1997). La formación del profesorado de E. Física: problemas y expectativas. INDE. Barcelona. Gervilla Castillo, A. (1986). Proyecto educativo de carácter curricular. Magisterio Español. Madrid. Gimeno Sacristán, J. y Pérez Gómez, A.I. (1996). Comprender y transformar la enseñanza. Morata. Madrid. González, Carlos (coord.) (2010). Los secretos del profesorado eficaz en educación física. INDE. Barcelona. González Cabanach, R. (1994). Psicología de la instrucción: el profesor y el estudiante. Universidade da Coruña. A Coruña. González, Carlos. (coord.). (2010). Los secretos del profesor eficaz en educación física. Barcelona. INDE. González, M.A. (1995). Manual para la evaluación en ed. física: primaria y secundaria. Escuela Española. Madrid. Guía de la LOGSE. Ed. Vicents Vives. Barcelona. 1991. Hernández, J.L. y Velázquez, R. (coord.) (2004). La evaluación en Educación Física: Investigación y práctica en el ámbito escolar. Barcelona. Graó. Hopkins, D. (1.989). Investigación en el aula. Guía del profesor. PPU. Barcelona. Januário, C. (1996). Do pensamento do profesor à sala de aula. Livraria Almedina. Coimbra. Kirk, D. (1990). Ed. física y currículum. Universitat de Valencia. Valencia Latorre, A. y González, R. (1987). El maestro investigador (colección biblioteca del maestro). Graó. Barcelona. Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa. López Pastor, V.; Coordinador (1999). Educación física, evaluación y Reforma. Gráficas Ceide, Librería Diagonal. Segovia. Maccario, B. (1986). Teoría y práctica de la evaluación de las actividades físicas y deportivas. Lidium. Buenos Aires. Martínez, E.J. (2001). La evaluación informatizada en la educación física. Barcelona. Paidotribo. Mosston, M. y Ashworth, S. (1993). La enseñanza de la ed. física: la reforma de los estilos de enseñanza. Hispano Europea. Barcelona. Muñoz, A. y Noriega, J. (1996).

Técnicas básicas de programación. Escuela Española. Madrid. Muska Mosston.(1.982). La enseñanza de la educación física. Paidós. Barcelona. Novack, J.D. y Gowin, D.B. (1988). Aprendiendo a aprender. Martínez Roca. Barcelona. Pierón, M. (1988). Pedagogía de la actividad física y deportiva. Unisport Andalucía. Málaga. Pierón, M. (1992). Asesoramiento pedagógico: pedagogía de las actividades físicas y deportivas. B.I.D.U. Nº 20, Unisport Andalucía. Málaga. Pierón, M. (1996). Formação de professores: Aquisição de técnicas de ensino e supervisão pedagógica. Edições FMH. Lisboa. Pierón, M. (1999). Para una enseñanza eficaz de las actividades físico-deportivas. INDE. Barcelona. Postic, M. (1978). Observación y formación de los profesores. Morata. Madrid. publicaciones. Barcelona. Ramos, L.A. y Del Villar, F. (2005). La enseñanza de la educación física. Síntesis. Madrid. Robinson, K. y Aronica L. (2015). Escuelas creativas. Barcelona: Editorial Grijalbo.Salgado López, J.I.; Carrera López, C.C. y Yáñez Garrote, M. (2021). Metodología de la enseñanza de las actividades físico-deportivas. Síntesis. Madrid. Sarmiento, P. y otros (1993). Pedagogía do deporte. F.M.H. Lisboa. Sicilia Camacho, A. (2001). La investigación de los estilos de enseñanza en la educación física: Un viejo tema para un nuevo siglo. Wanceulen. Sevilla. Sicilia Camacho, A. y Delgado Noguera, M.A. (2002). Educación física y Estilos de enseñanza. INDE. Barcelona. Siedentop, D. (1998). Aprender a enseñar la educación física. INDE. Barcelona. Target, C. y Cathelineau, J. (2002). Cómo se enseñan los deportes. INDE. Barcelona. Tiana Ferrer, A. (2012). Los motivos de las leyes. Revista Escuela nº 3967 (p. 3). Recuperado de <http://www.colectivolorenzoluzuriaga.com/PDF/Octubre%202012.pdf>. Tinning, R. (1992). Educación física: la escuela y sus profesores. Universitat de Valencia. Valencia. Triglia, A., Regader, B. y García-Aller, J. (2018). ¿Qué es la inteligencia? Del CI a las inteligencias múltiples. Barcelona: Editorial EMSE EDAPP, S. L. Ureña, F. (2010). La Educación Física en Secundaria basada en Competencias: Proyecto curricular y programación. Barcelona. INDE. Vázquez, B. (coord.) (2001). Bases educativas de la actividad física y el deporte. Síntesis. Madrid. Varios (1987). Didáctica II. Elementos de apoio. Ed. ISEF. Universidade Técnica de Lisboa.Viciano Ramírez, J. (2002). Planificar en Educación Física. INDE. Barcelona.

Bibliografía complementaria

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Proceso de ensino/aprendizaxe da actividade física e do deporte/620G01022

Actividade física e deporte adaptado/620G01027

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Prácticum/620G01040

Materias que continúan o temario

Traballo fin de grao/620G01041

Observacións

Con a finalidade de mellorar o sistema de garantía interna de calidade do noso centro, sería convinte que o alumnado atendese á solicitude realizada pola UDC, con periodicidade cuadrimestral, respecto a participar no proceso de avaliación das materias cursadas? e cuxa chamada realiza baixo o nome de ?AVALÍA? consistindo en responder as enquisas que avalían a docencia do profesorado en cada materia.

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías